

AZ ÓVÁS! EGYESÜLET TÁJÉKOZTATÓJA

AZ ICOMOS TANÁCSADÓ MISSZIÓ RÉSZÉRE, 2018. FEBRUÁR

Az ÓVÁS! 2005-ben tájékoztatta először az UNESCO-t Budapest világörökségi területének és védőzónáinak veszélyeztetettségéről, különös tekintettel a budapesti régi zsidónegyedben zajló nagyarányú változásokra, bontásokra és oda nem illő építkezésekre. Azóta ezt több ízben is megtettük. Legutóbb az UNESCO – ICOMOS misszió 2013-as budapesti látogatásakor adtuk át észrevételeinket. Mindezt csak azért említjük, mert sajnós azt kell mondanunk, hogy a helyzet azóta ahelyett, hogy javult volna, nagymértékben romlott. A kulturális örökség hiteles védelmét szolgáló intézkedések, mint például a Kezelési Terv elkészítése, a védőzónákra vonatkozó érvényben lévő szabályozások túlzottan magas, zöldterület szempontjából pedig túlzottan alacsony megengedett értékeinek igazítása a védett negyedek jellegéhez, a történeti épületek felújításának anyagi támogatása – az UNESCO hosszú évek óta újra és újra megismételt tanácsai, ajánlásai, figyelmeztetései ellenére – a mai napig nem történtek meg és ráadásul új súlyos, az örökségvédelem ellenében ható intézkedések történtek.

A legsúlyosabb ezek közül **a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal 2012-es hirtelen megszüntetése óta a műemlékvédelem totális szétverése** (lásd részletesen a mellékelt nyílt levélben megfogalmazottakat).

A régi, történeti épületek felújításának támogatása helyett az új lakások építésének támogatása történik (például régi épületek felújításakor 25% ÁFA, új lakások építéskor 5% ÁFA alkalmazása, CSOK). Ennek következtében a védőzónák területén egyre fokozódó mértékben tapasztalható, hogy a régi épületekre emeletek épülnek – akkor is, ha még egyedileg is védettek –, hiszen nincs Kezelési Terv, a szabályozás ezt megengedi, a lakóknak pedig egyedül így van lehetőségük arra, hogy az épület felújításának anyagi bázisát megteremtsék. Mára már például a VI. kerületben (Terézváros), ahol szinte a teljes terület védőzóna, az épületek felén megtörtént a tetőtéri beépítés vagy az ezzel párosuló emeletréépítés. Ez a folyamat a világörökségi magzóna Andrassy úti palotáit, valamint Duna-parti részét is elérte, és ilyen körülmények között feltehetően rendületlenül folytatódik majd. Ehhez kapcsolódóan bontások is történtek vagy történnek még az UNESCO által védett területen is. Az V. Dorottya utca 8.-ban és Molnár utca 7.-ben ez kész tény, a VI. kerületi Paulay Ede utca 52. esetében, az Andrassy út mögött pedig (egy ma még teljesen érintetlen értékes házsorban) a bontási engedélyhez szükséges előkészületek már megtörténtek.

Az utóbbi években **nagyszabású állami projektek** indultak Budapest területén például a Várban (világörökségi terület) és a Ligetben (világörökségi védőzóna). Az állam mindkettőt nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásnak tekinti. A Városliget esetében például – a törvényesség látszatát keltve – az új helyzethez alkalmazkodó szabályozás segítségével, egy új törvénnyel kerülték meg

az eltervezett fejlesztés akadályait. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a beruházás megvalósítható akkor is, ha ütközik a hatályos magyar építési szabályozással, az épített környezetről szóló törvénnyel, stb.

A Várhegy, ezen belül a volt Királyi Palota és a polgári negyed, amely mostanáig a kultúra és a tudományos kutatás helyszíne volt, összhangban az ide irányuló turizmussal, kormányzati negyed lesz, a Királyi Palota termeiben a Nemzeti Galéria művészeti eseményeit, kiállításait, festményeit és szobrait a Horthy-korszak idejét idéző enteriőrök váltják majd fel. Ez szoros összefüggésben van a Ligetbe tervezett Múzeumi Negyed programjával, hiszen a palotából kiköltöztetett Nemzeti Galéria, ha a tervek valóban megvalósulnak, a Városliget kellős közepén épül majd fel. A polgári negyed kiürített műemlék épületeibe, ahol eddig a Tudományos Akadémia kutatóintézetei működtek, minisztériumok költöznek. Ezek helyigénye az adott palotaépületeknél jóval nagyobb, ami bővítést (új emelet építése, udvar beépítése, stb.) hoz magával. Mindez ezen felül a gépkocsiforgalom és a parkolás jelentős növekedésével jár együtt. Mivel nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásnak számít, minden műemléki, szakmai és civil véleményt, valamint tiltakozást figyelmen kívül hagyva új és új/régi épületek épülhetnek fel a Várban. Ilyen például a karmelita kolostor melletti fogadóépület, ami a Duna-parti látványt is befolyásolja, ahogy az óriási új erkély is a kolostor nemcsak világörökségként, de műemlékként is védett épületén.

A Városliget beépítése múzeumokkal (Múzeumi Negyed) a pillanatnyi tervek szerint négy új múzeummal, egy színházzal és a hozzájuk tartozó mélyparkolóval, valamint két már itt álló műemléképület rekonstrukciójával, illetve bővítésével történik. Ez egyértelműen igen megterhelő és ártalmas lesz, éles ellentétben áll az 1839-ben megnyílt tájképi kert rekonstrukciójának programjával, védett városi közpark jellegével, tájképi, kultúrtörténeti értékeivel. A koncepció nemcsak az épületekkel megváltoztatott park, táj- és városkép problémáját veti fel, de óhatatlanul megnövekedett forgalmat hoz magával, és igen sok fa kivágásával jár. A Városliget múzeumi negyeddé alakítása érdekében speciális szabályozás készült, ami a budapesti közparkok esetében megengedett 3%-os beépítettség helyett 7%-ot, a maximum 7 méteres magasság helyett 25 métert, egy esetben pedig 60 méternél magasabb épületet is megenged, a minimális 70% zöldfelületi arány helyett pedig megelégszik 65%-kal. A Liget ilyen mértékű beépítését tájépítészek, műemlékesek, urbanisták, építészek, civil szervezetek (köztük első helyen a Ligetvédők) és velük együtt a budapesti lakók több mint 75%-a ellenzi. Ezt tükrözi a Magyar Urbanisztikai Társaság 2014-ben és 2015-ben rendezett konferenciáinak összefoglaló tanulmánykötete: *Mindent a maga helyén, Városliget, Város, Vár* címen (további részleteket lásd még az UNESCO-nak és ICOMOS-nak 2017 februárjában elküldött levélben és a <http://epiteszforum.hu/galeria/liget-korkep-2018/223838> látványképein).

A Ligetben ugyan már egy ideje elkezdték a munkálatokat, de eddig elsősorban az értéktelen épületek és betonozott felületek bontása történt meg, ami sajnálatosan fakivágásokkal is párosult. Ez mégis egy olyan különleges pillanat, amikor még további anyagi ráfordítás nélkül is el lehetne kezdeni a közpark valódi rehabilitációját. Ezt a pillanatot nem szabadna elszalasztani, a történeti park jelentős része szerkezetileg most még helyreállítható. Közvélemény-kutatások szerint a városlakók elsőprő többsége is ezt az irányt látná szívesen.

A magasházak problémája. Jelenleg Budapesten négy helyről tudunk, ahol a nagyszabású ingatlanbefektetés része magasház építése is. Nemcsak a XI. kerületi Kopaszi-gátra terveznek 120 méteres toronyházat, de a XIII. kerületben az Árpád hídnál, közel a Duna-parthoz például három helyen is (Agora Budapest projekt (<https://hbreavis.com/hu/projektek/agora-budapest/>), City Tower Budapest projekt (<http://gtc.com.pl/projekt/v-rk-budapest-city-tower-2/>), Kreatív City Projekt) összesen hét 60 és 90 méteres toronyház építése van tervbe véve. A magasházak építésének érdekében a XI. és a XIII. kerület módosította, a befektetői érdekekhez igazította a Szabályozási Tervét. Területileg ugyan mindegyik kívül esik Budapest világörökség által védett részén, de féltő, hogy látványuk mégis hátrányos lesz a védett dunai panorámára. A Várból nézve például ezek a tervezett XIII. kerületi toronyházak a Parlament épülete mögötti sziluettben jelennének meg.

Röviden a zsidónegyedről. A 2013-ban jelzett problémák a negyedben ma is fennállnak, súlyosbítva a fentiekben ismertetett, védőzónákra vonatkozó helyzettel. A negyedben zajló folyamatok azonban néhány szempontból speciálisak.

2013 óta sem rendeződött a zsidó negyed ún. roncsépületeinek sorsa. Ezek egyrészt azok az épületek, többnyire műemlékek, ahol a védettség ellenére 2006-ban elbontották a belső szárnyakat, homlokzati faluk azóta fóliával letakarva várakozik (például Síp utca 8. és 10.), vagy olyan műemlékek, amelyeket több mint egy évtizede kiürítettek, és emiatt váltak ronccsá. A Dohány utcai zsinagóga közvetlen szomszédságában 2002-ben kiürített Dohány utca 10. például műemléki védelme ellenére óriási pusztuláson és pusztításon ment keresztül. Mára már olyan benyomást kelt, mintha ma ért volna véget a II. világháború.

Igaz ugyan, hogy a negyedben pillanatnyilag megszűntek a nagyarányú bontások, és a zsidó negyed a kiürített házak egy részébe beköltöző romkocsmáknak köszönhetően Budapest legnépszerűbb negyedévé vált, de nincs rehabilitációs program, a népszerűséget nem követi a régi épületek felújítása, vagy igen ritkán, az utcák rendkívül elhanyagoltak. Sok épület áll üresen, de nagymértékű az állagromlás akkor is, ha romkocsmaként, ifjúsági szállásként működik. Féltő, hogy rövid időn belül értékes épületek válhatnak menthetetlenné. A negyed nagy népszerűségének köszönhetően kialakult éjszakai élet szabályozatlansága pedig a lakók életét teljesen ellehetetleníti.